

'fer allunyar algú' (quasi l'acc. balear): «què teniu, la meva mare, / que n'esteu tan anujada --- / só volgut tornà per tu, / m'ha enjegat en hora mala», id., 465; 'disparar (una arma)': «per sota la porta / enjega 'l trabuc gros», en la cançó *El Lladre de la Cova*, recollida a Roda de Ter, id., 116E; l'acc. pastoral: «alsa't, alsa't, porqueyrola / qu'és hora d'anà a enjagar», id., 234C52. En fi tenim *etjegar* amb el sentit d'obrir la sortida d'un líquid, en una versió de la Cançó heroica d'*Els Segadors*, recollida a Vic per Verdguer: «el pa --- lo davan a n-els cavalls / sols per assolà la terra, / lo vi que no era bo --- *etjegavan* las aixetas». ²

Valor gran el d'aquestes cançons (que en llur majoria i potser totes han de ser anteriors al S. XVIII), per a l'antiguitat de les diverses aplicacions del mot; no tant, pel que fa a la forma —*enj-* o *etj-*—, car és clar que el detall de la forma dels mots, està molt més subjecta a modernització creixent per part dels recitadors, i si *etj-* era més antic que *eng-*, molts d'ells devien modernitzar la forma del mot.

Que *etj-* va ser una forma molt estesa i predominant, al menys en certes zones, en el primer període, està comprovat pels exemples literaris. MilàF declara categòricament que «la forma primitiva és *etjegar* i encara més *adjegar*» donant-ho com a exemple d'un «canvi fonètic de *n* en *t*» (*La Lengua Prov. en España*, en O. C. II). Així ho escriví en l'any 1797 el B. de Maldà: «Nos ha atordit, cert, lo parlar tan resolt d'Angeleta sobre del destorb de son casori per part del promès, i com ella lo *etjegà* a fregar per motius d'alguna indiferència³ entre els dos i, per tant, son casament, esbullat». Si bé és veritat que, si Galí ha respectat sempre les formes, en un altre passatge empraria la forma moderna: «li vingué lo bub-bub --- en la fi del dinar i *enjegà* per la boca lo que tenia en el ventrell de sobres» (*Coll. B. V.*, 216). Interessen en tot cas els dos exemples en l'aspecte semàntic i fraseològic: tots dos presenten el que en diríem temperatura més caldejada en l'ús del mot, el segon en el sentit d'expulsió violenta i brusca d'una cosa, l'altre amb el valor quasi mallorquí de 'repudiar una persona'.

Segueix en ús aquesta forma en els escriptors de les primeres dècades de la Renaixença.⁴ *Etjegar* usa en l'Englantina del primer any dels *Jocs Florals* Damas Calvet, 1859 (poema titulat *Despertaferro* o *Són ells, los Catalans*); F. P. Briz: «la gent de bé tot benehint-lo 'n parlan; / malediccions tots los malvats li *etjegan*» (*Cap de Ferro* III, i, cobla 5, p. 138); «la pedra que *etjega* incauta mà fereix sols al qui l'ha *etjegada*», Francesc Masferrer (1865, carta a Verdguer, *Epist.*, Casac. I, 21); la forma *etjegar* era la que duia Verdguer de la seva terra, en el primer escalaborn de l'*Atlàntida*: «per sempre despedint-se'n ab un ay d'agonia / de llàgrimes *etjega* lo doll, ja lluny de tots», «les bigues y rocossos al *etjegà*'ls», «y com llamp, *etjegada* per fèrrea mà, una clava ---» (VI, 7b, 52b; VIII, 24c).

Però potser perquè els seus mentors barcelonins li vagin aconsellar de canviar-ho, l'original definitiu ⁶⁰

de 1877 ja porta *engegar* en aquests passatges, i en els altres que llavors hi afegi: «rabassuts gegants: / sota quiscun dels còdols que, a bell ruxat, li *engeguen* / podrien soplujar-s'hi ramada y rabadans» (I, 159); «que'l pare hem vist en somnis, l'hem vist com *engegava* / a l'hort, d'on érem roses, los poltros de Neptú» (II, 51a); «és qui *enjegà* en son regne les mars: ve a esperonar-les / o, condolint-se d'ella, ve a dur-se-la'n a port?» (V, 97). Però segueix encara en prosistes de llenguatge tradicional: «25 canonades seguides, les quals no pogué *etjegar-les* ahir», EmVilanova (*Plorant i Rient*, 78.7); «lo barber del carreró mostrava al avi 'ls bons de ses bacines, essent aixís qu' era 'l del manyà qui havia *etjega*t les pedres», «sens *etjegar* una sola teja; —apa! una admetlla d'Arenys— y li etzivà»; «agarra en Carles un palet d'aquells llisos, carrega lo mandró y --- li *etjegà* furient com una bala rasa», Pons i Mass. (*Colla del Carrer* I, 8; III, 29; II, 30); «li *etjegà* un estirabot dels seus el músic», id. (*Auca de la Pepa*, 194); «ruxem-los? --- perquè s'enfurismen y nos ho *etjegen* tot en orris?» (*Trescant p. l. S.*, 57).

Aquests darrers eren escriptors ben barcelonins. Però des de mitjans de segle anava predominant per tot la forma amb *eng-*. El mateix MilàF s'aparta ja de l'altra en la seva producció poètica: «ja punyen y ja 'njegen los bons desters, / los bons desters arquejen sota llur pes / ---» (*Pros Bernat*, v. 108). Fins aquells que l'usen amb força pregnant, com En Maldà; «enginy humà i no de llop, après dels homes, aquest d'*engegar* germans contra germans am furienta follia», Coromines (*Presons Imag.*, p. 74). O la gent de les comarques extremes del Princ.: «el canó, amb xeme-neia de forat, i s'havia d'*engegar* amb metxa de corda», MVayreda (*Carlinada* II, p. 35); «posar en peu de guerra tot el país, pendre totes les collades i *engegar* ahuques que, com gossos, rastregessin totes les balmes, bores i coves de la comarca, que batessin totes les conques i afraus ---», id. (*Puny*, XIII, 167).

Aràbia, el 1887, a Tortosa (si bé traduïnt-lo amb *etjegar*, com si per a ell fos aquesta la forma comuna) recull *engegar* «fer sortir enfora ab violència» (*Misc. Folklorica*, p. 172); allí mateix Mestre Noé: «*engegar*: donar (una bufetada), clavar (un tir), despatxar amb males maneres» (*BDC* III, 95), doncs quasi l'acc. balear. Altrament l'àrea del mot ja no passava de Tortosa cap al Sud, si bé després deu haver guanyat terreny, i a Canet lo Roig, una vintena de km. endins de terra valenciana, vaig sentir el 1961 «encara no està la llum *enjegada*», però aquest ús fabril⁵ i la a pretònica em semblen senyals clars d'una penetració directa del català oriental.

Passem a l'acc. pastoril. Aquesta té el seu centre cap al Nordest (no sembla ser usual a les Illes, car ⁵⁵ *engegada* rústica de què parlaré infra no sembla referir-se als animals); sobre l'extensió, veg. les dades de JAmades (*BDC* XIX, 131); ja l'hem vist supra en la vella cançó de la porqueirola. Certament ja comença almenys del Montseny enllà; a Verges, vora el Ter «a les closes abans hi feien arròs i ara hi *enjegàn* el